

Toespraak bij de onthulling van de plaquette bij de Gerrit Kastein-kamer

Door de Voorzitter van de Tweede Kamer, Khadija Arib

20 juni 2017

Dames en heren,

Ik heet u van harte welkom bij deze bijzondere bijeenkomst. Toen u binnenkwam, bent u allemaal langs de 'Erelijst van Gevallen uit de Tweede Wereldoorlog' gelopen. Elke dag ligt er een nieuwe pagina van dat boek, open bij de ingang. Vandáág is dat de pagina met daarop de naam van 'Gerrit Kastein'.

Zijn dochter, die hem nog gekend heeft, is hier aanwezig. Ik heet u van harte welkom. En ook úw dochter is hier, die namens u zal spreken - en uw kleinkinderen - die hun opa en overgrootvader alleen uit de verhalen kennen. Ik heet ook de zoon van de heer Wapperom van harte welkom, één van Kasteins kameraden uit het verzet. En zijn biograaf Buck Goudriaan, ook één van de sprekers. Ik noem, natúúrlijk, Menno de Bruyne die al jaren met het plan rondliep om 'Kastein-kamer' met een naam en een monument te eren. En ik noem journalist Jaír Ferwerda, die daarvoor het beslissende zetje gaf.

De bladzijde met Gerrit Kastein neemt ons, vandaag, mee terug in de tijd. Naar de Duitse bezetting. Een zwarte periode in de Nederlandse geschiedenis. Toen de democratie met voeten werd getreden. En er mannen met zwarte laarzen over de kasseien van het Binnenhof marcheerden. Het was de tijd waarin Joden, Sinti, Roma en andere Nederlandse burgers werden vernederd, vervolgd, weggevoerd. Vermoord. Ontdaan van al hun rechten als burger. Het was de tijd dat onze vrijheid plaats moest maken voor terreur en dwang.

In die tijd probeerden veel Nederlanders hun hachje te redden. Anderen kozen de verkeerde kant en gingen samenwerken met de bezetter. Maar er waren ook mensen die zich verzetten. In woord en daad. Met de pen of met het wapen. Zo iemand was Gerrit Kastein.

Zijn biograaf schetst Kastein als een bijzonder mens. Erudiet. Flamboyant. Sociaal geëngageerd. Én radicaal. Hij geloofde in een wereld, waarin je niet alleen aan jezelf dacht, maar je ook inzette voor anderen. En hij was bereid daarvoor te vechten. Met hoofd, hart én handen.

Hij stond al in de jaren dertig op tegen het fascisme in Spanje (daar zal de laatste spreker dieper op in gaan). En na de capitulatie, in 1940, sloot hij zich óók in Nederland aan bij het verzet.

Net als andere grote verzetshelden, was Gerrit Kastein bereid te sterven voor zijn idealen. Loe de Jong noemde hem, na de oorlog, 'koelbloedig'. Want hij ging tot het uiterste om de bezetter te ondermijnen. Als arts wist hij wat fysieke en geestelijke marteling met een mens kan doen. 'Als ze je pakken', zei hij tegen zijn verzetskameraden, 'dan krijgen ze je aan het praten'. Doorslaan en zijn kameraden verraden, wilde hij tegen élke prijs voorkomen. Dus toen hij werd opgepakt, en naar het SD-hoofdkwartier werd gebracht, trok hij zijn conclusies. Hij wist zich met onmenselijke kracht - aan de handen geboeid en mogelijk ook aan een stoel vastgeketend - uit het raam te gooien. Enkele uren later overleed hij.

Door zín leven te offeren, redde hij dat van anderen. Wat een moed. Ongelooflijk. Dit verhaal kenden we niet.

Menno de Bruyne, die schoolklassen rondleidt in de Tweede Kamer, vertelde mij: 'Soms nemen die jongeren geen blad voor de mond. 'Al dat geklets en gepraat' zeggen ze dan. 'En het dúúrt ook zo lang. Waar is dat nou voor nodig?'. Maar als ik ze dan meeneem naar het kamertje waar Kastein verhoord werd, en ik vertel ze het verhaal, dan vallen ze stil. Het maakt hen 'sprakeloos'. Het geeft ze ruimte om te beseffen wat er gebeurt als er in de Tweede Kamer, níet meer gepraat wordt. Als de Tweede Kamer, zoals in de Tweede Wereldoorlog, zelfs helemaal niet meer bestaat.'

Toen mij gevraagd werd om het kamertje naar Gerrit Kastein te vernoemen, zei ik daarom direct 'ja'. Omdat we daarmee het verhaal van Kastein levend kunnen houden. Door hem te eren, staan we stil bij de waarde van onze vrije democratie. Waar heus wel eens iets op aan te merken is. Die we dus moeten onderhouden en waar nodig vernieuwen. Maar die we altijd moeten verdedigen - in oorlogstijd én in tijden van vrede. Als een onrustig bezit waar we zuinig op moeten zijn.

Kastein herinnert ons er bovendien aan dat het in een democratie niet alleen draait om de stem van de meerderheid. Maar ook om de bescherming van minderheden. Een democratie vraagt van ons allemaal, om respect op te brengen voor de ander, voor 'anders-zijn'.

Kastein gaf zijn leven, voor anderen. Dat maakt ook míj, en misschien ook u, hier in de zaal, sprakeloos.

Met de Kasteinkamer blazen we een relatief onbekend oorlogsverhaal, verbonden aan de Tweede Kamer, nieuw leven in. En wat mij betreft is het daarmee niet afgelopen. Ik voel ervoor om méér van die verhalen over de verdedigers van onze vrijheid, publiek te maken. Veel meer verzetshelden werden hier binnengebracht. Wat is hun verhaal? Hoe hebben zij de parlementaire democratie verdedigd? Dit kan bijvoorbeeld door er onderzoek naar te laten doen. Of door een Tweede Wereldoorlog-tour te laten maken, langs de belangrijke regeringsgebouwen rond het Binnenhof.

Zodat we allemáál de kans krijgen, jongeren en ouderen, Nederlanders met verschillende achtergronden, sprakeloos te worden van de verhalen. En ons eens te meer realiseren wat democratie betekent.